

Soepeenden in kleigraslanden

Jan van 't Hoff

Voor de gein heb ik tijdens een weidevogelkartering in 1991 ook de soepeenden meegeteld. Ik was toch wel een tikkeltje nieuwsgierig hoe talrijk de soepeend, vergeleken met de Wilde Eend, eigenlijk is. En ik wilde wel eens weten of het aantal soepeenden in de buurt van bebouwing ook echt groter is dan daarbuiten (zie bijvoorbeeld het donkerbruine vermoeden van Alco van Klinken in het eerste 'Gors'-nummer van dit jaar), en welke factoren hierbij nog meer een rol zouden kunnen spelen. In dit verhaal DE RESULTATEN.

Hoe ik te werk ben gegaan

Het onderzoeksgebied (zonder hek eromheen!) ligt direct ten noorden en westen van de stad Groningen en bestaat uit kleigraslanden. Het noordelijk gebiedsdeel, Sauwerd, omvat in grote lijnen de graslanden tussen Groningen en Winsum, de spoorlijn en de Oude As. Het getelde gebied is 1 080 ha groot. Het onderzochte deel ten westen van Groningen (ZWK) wordt begrensd door de wijk Vinkhuizen (waar overigens schitterende weidevogelgebieden liggen!), de provinciale

weg Groningen-Leeuwarden, Zuidhorn, het Hoendiep en Hoogkerk. Dit gedeelte is 1 830 ha groot. Tesaamen een oppervlakte van 2 910 ha onderzocht op soepeenden.

Tussen 1 april en 30 juni zijn - vaak onder ijzige omstandigheden - 3 bezoekerondes afgelegd, waarbij het aantal territoria van de soepeend en Wilde Eend - al dan niet met verkleumde vingers - op kaart zijn ingetekend.

Lekker thuis, maar niet bij de buis, heb ik vanaf kaart enkele landschapskenmerken ingemeten waarvan ik enig vermoeden had dat ze wel eens van invloed zouden kunnen zijn op de aantallen soepeenden. Bij de keuze van de variabelen heb ik me laten leiden door de vraag 'waar kan ik veel soepeenden verwachten?' Ik dacht: in gebieden met veel boerderijen en andersoortige optrekjes, in gebieden met veel water (sloten), in gebieden met veel Wilde Eenden, en wellicht zitten er in Sauwerd of in het ZWK wel meer soepeenden. De Wilde Eenden heb ik geteld, evenals het aantal boerderijen en huizen, en de sloten heb ik gemeten (en dat heb ik geweten; 520 kilometer sloot!). Van deze waarden, en van de aantallen soepeenden, heb ik de dichtheden per 100 ha berekend en ze log getransformeerd. Dit laatste in verband met de niet-normale verdelingen, en ten behoeve van de berekeningen.

De berekeningen bestonden uit:

- a Een t-toets, waarbij ik de gemiddelde dichtheden van soepeend, Wilde Eend, bebouwing en slootlengte van Sauwerd en ZWK met elkaar vergeleken heb; en
- b Een multipele regressie-analyse, waarmee ik de invloed van het aantal Wilde Eenden, HET gebied (Sauwerd vs ZWK), de bebouwings- en slootdichtheid op het aantal soepeendjes heb willen nagaan.

Om met voorkomen van de Wilde Eend te kunnen verklaren, heb ik voor deze soort eveneens de invloed van HET gebied, de bebouwings- en slootdichtheid getoetst.

En dan nu... de uitkomsten!

In de kleigraslanden van het ZWK zitten duidelijk meer soepeenden dan in Sauwerd (t-toets; $p = 0.004$). In het ZWK is de gemiddelde dichtheid en spreiding/100 ha 5.2 ± 4.2 tegen 1.3 ± 1.4 (paartjes) soepeenden in Sauwerd. Gezien de grote spreiding in beide gebieden bestaan er plaatselijk nog grote aantalsverschillen.

In het ZWK is het aandeel soepeend gemiddeld 13.9 % (met een maximum van 29.7 %) van het aantal Wilde Eenden, en in Sauwerd is dit 4.0 % (met een maximum van 9.4 %).

Het aantal Wilde Eenden is in het ZWK gemiddeld hoger dan in Sauwerd, het verschil is echter maar klein (niet significant; $p = 0.06$). De gemiddelde dichtheid en spreiding/100 ha bedraagt in het ZWK 37.3 ± 5.1 tegen 32.7 ± 5.8 in Sauwerd. Gezien de kleine spreiding rond de gemiddelden zijn ook de aantalsverschillen in beide gebieden niet groot.

Van de gemeten landschapskenmerken is de bebouwingsdichtheid in de kleigraslanden van het ZWK gemiddeld hoger dan in Sauwerd (t-toets; $p = 0.05$); in het ZWK is deze gemiddeld $7.1 \pm 3.9/100$ ha en in Sauwerd $4.2 \pm 2.5/100$ ha.

De gemiddelde slootdichtheid is in beide gebieden praktisch gelijk; 18.6 ± 1.5 km/100 ha in het ZWK tegen 18.4 ± 1.9 km/100 ha in Sauwerd. Er is niet alleen een minimaal verschil in slootlengte tussen beide gebieden, maar ook - gezien de buitengewoon kleine spreiding - in beide gebieden.

Hoe is het grotere aantal soepeenden in het ZWK te verklaren? Het voorkomen van de soepeend in de kleigraslanden van het ZWK en Sauwerd wordt voor 49 % verklaard door de bebouwingsdichtheid en de dichtheid aan Wilde Eenden (multipele regressie).

Het aantal soepeenden zal dus groter zijn naarmate er meer bebouwing is en er meer Wilde Eenden voorkomen. Hierboven hebben we gezien, dat met name de bebouwingsdichtheid in het ZWK hoger is. De factoren slootlengte en 'gebied', die beide ook in het model waren opgenomen, zijn dus van ondergeschikte betekenis voor de soepeend.

In enkelvoudige regressies wordt het voorkomen van de soepeend voor 28 % verklaard door de dichtheid aan Wilde Eenden, en voor 24 % door de bebouwingsdichtheid. Tesaamen verklaren beide variabelen iets meer dan in het totale model.

Het voorkomen van de Wilde Eend in beide kleigraslandgebieden wordt door geen enkele van de gemeten variabelen verklaard (multipelle regressie).

Overpeinzing

Het voorkomen van de soepeend in de kleigraslanden van het ZWK en Sauwerd hangt dus sterk samen met de hoeveelheid bebouwing en de aantallen Wilde Eenden. Echt verrassend is deze uitkomst niet (Alco van Klinken kan - tot op zekere hoogte - dus wel op zijn intuïtie afgaan).

Wat mij wel verbaasd, is dat de slootlengte in deze gebieden zo weinig verklaard, dit zowel voor de soepeend als voor de Wilde Eend.

Ook in de Groninger akkergebieden is voor de Wilde Eend geen model gevonden dat het voorkomen van deze soort kan verklaren (Van Scharenburg et al 1990)! De Rooij (1987) en Ben J. Koks (1989) vonden daarentegen wel relaties voor respectievelijk de regio's Noord-Groningen, en Noord-Groningen en Oldambt met respectievelijk de waterganglengte, en met slootlengte en 'overige gewassen'.

Literatuur

Alco van Klinken (1991): Soepeenden: meer dan alleen culinair interessant. De Grauwe Gors 19 (1): 9.

Ben J. Koks (1989): Broedvogels van akkerbouwgebieden op klei. Een herhalingsonderzoek. PPD Groningen.

Guus Kuijer (1984): Eend voor eend. Querido, Amsterdam.

Kees van Scharenburg, Jan van 't Hoff, Ben J. Koks & Alco van Klinken (1990): Akkervogels in Groningen. Avifauna Groningen.

F. de Rooij (1987): Vegetatie en broedvogels van akkerbouwgebieden op kleigrond. PPD Groningen.

Jan van 't Hoff
Stadsweg 65
GARRELSWEER